

An Analysis of the Tendency to Tolerance and Helpfulness Attitude of 4th Grade Students in Terms of Certain Variable

Serkan Aslan

Milli Eğitim Bakanlığı

Abstract

The purpose of this study is to analyze of the tendency to tolerance and helpfulness attitude of 4th grade students in terms of certain variable. In the research, the descriptive screening model was used. In the research, one of the purposive sampling models, the convenience sampling method was used. 265 students from the 4th grade in primary school have participated to the research. As a data collection tool in the research, the personal information form, the Tolerance Tendency Scale and the Helpfulness Attitude Scale were used. In the analysis of data, descriptive analysis and multivariate analysis of variance (MANOVA) was used. Consequently, of primary school 4th grade students were found to respond to the tolerance tendency scale as completely adequate level, and as I fully agree to the helpfulness attitude scale. While the tolerance to tendency scores of the students showed significant differences regarding gender, father's educational level; they have not shown significant difference regarding mother's educational level and socio-economic level. While the students' helpfulness attitude scores showed significant difference regarding gender, mother's educational status, father's educational status, it did not show a significant difference regarding socio-economic level. Proposals were developed based on the findings derived from the research.

Keywords: value, tolerance, helpfulness



Inönü University
Journal of the Faculty of Education
Vol 18, No 1, 2017
pp. 163-175
DOI: 10.17679/inuefd.306509

Received : 18.11.2016
Revision1 : 18.01.2017
Revision2 : 09.03.2017
Accepted : 10.03.2017

Suggested Citation

Aslan, S. (2017). An analysis of the tendency to tolerance and helpfulness attitude of 4th grade students in terms of certain variable, *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 18(1), 163-175. DOI: 10.17679/inuefd.306509

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

When the literature in Turkey is examined, limited research that studies tolerance tendencies (Caliskan & Saglam, 2012; Oztaskin-Bektas & Icen, 2015; Yesilkayali & Yildiz-Demirtas, 2013) and philanthropic attitudes (Aktepe, 2010; Celik, 2014) of students in terms of various variables has been found. In order for tolerance and cooperation values to be able to find place in practice, they must be adopted as a principle in education and gained to the students starting from early ages. In this respect, it is important to determine whether primary school students have tolerance and cooperation values or not. No study that examines tolerance tendencies and philanthropic attitudes of students together in terms of various variables has been found in the literature. This is considered as a shortcoming by the researcher and it is decided to carry out this research. With this research, it is thought to have a feedback nature to the primary school teachers in terms of bringing these values to the students. The research is expected to contribute to the literature in this respect.

Purpose

The purpose of this study is to examine the tolerance tendencies and philanthropic attitudes of the 4th grade students in elementary school in terms of various variables.

Method

In the research, a descriptive survey model, which is one of the screening models, is used. This screening model is used to define structure of objects, societies and institutions and process of events (Cohen, Manion & Morrison, 2007). The 4th grade students studying in an elementary school of Elazig city constitute the universe of this research. The sample of the research consists of 265 fourth grade students selected by a convenience sampling method. In the scope of the research, the "Tolerance Tendency Scale" developed by Caliskan and Saglam (2012) and "Philanthropy Attitude Scale" developed by Aktepe (2010) have been used. Cronbach Alpha internal consistency coefficients of both scales are examined within the scope of the research. The Cronbach Alpha coefficient of tolerance tendency scale is found to be .81 while the Cronbach Alpha coefficient of philanthropy attitude scale is .77. In the analysis of the data, the descriptive statistics and multivariate analysis of variance are used.

Discussion, Conclusion & Recommendations

In the research, the tolerance tendencies and philanthropic attitudes of the 4th grade students in elementary school are addressed and examined in terms of various variables. In result of the research, it is observed that the 4th grade students in elementary school are seen to express their opinions at the level of "fully appropriate" in the tolerance scale and at the level of "I totally agree" in the philanthropic attitude scale. Based on this result, it can be said that tolerance tendency and philanthropic attitude of the students are high. This result is evaluated positively by the researcher. Today, one of the main objectives of education is to raise tolerant individuals that give importance to equality and justice, that are helpful to each other, in short that have democratic values (Yigit & Tarman, 2013). Kerr (2003) defends the necessity of being democratic and tolerant to be a good citizen. High levels of tolerance tendency and philanthropic attitude of the students are indicators of having democratic values.

It is examined whether there is a meaningful difference between the tolerance tendencies and philanthropic attitudes of the students according to the gender variable or not. In the research result, a meaningful difference between the genders and the tolerance tendencies and philanthropic attitudes of the students has been found. Based on this result, it can be said that gender is a variable that influences the tolerance tendencies and philanthropic attitudes of the students. The averages of the tolerance tendencies and philanthropic attitudes of especially the female students are seen to be high. Based on this result, it can be said that female students are more tolerant and helpful. Also in the research conducted by Oztaskin-Bektas and Icen (2013), a meaningful difference between the genders and the tolerance tendencies and philanthropic attitudes of the students has been obtained. Again in the same research, tolerance tendencies of female students are found to be higher than the male students have. This result

supports the result of this research. Likewise, in the study conducted by Yuksel, Bagci and Vatansever (2013), it is concluded that female students demonstrate the tolerance behavior more than the male students do in the dimension of being tolerant. Similar results are obtained in the research conducted by Kalin (2013). In the thesis study carried out by Celik (2014), a significant difference between the philanthropic attitudes and the gender of the students has been obtained. This result is also in line with the result of this research.

In the research, it is also investigated whether the tolerance tendencies and philanthropic attitudes change according to their socio-economic levels or not. In the research result, no significant difference between their tolerance tendencies and philanthropic attitudes in terms of their socio-economic levels is found. Based on this result, it can be said that the socio-economic status was not a variable that affects the tolerance tendencies and philanthropic attitudes of the students. In the research conducted by Hines (2008), it is stated that value perception of the individuals is shaped as their level of economic prosperity increases and it is emphasized that their value perception might vary according to the increase or decrease of the economic prosperity level. However, in this research, a result that is exactly opposite to this determination has been obtained. It is thought that such a result is obtained because majority of the individuals living in Turkey gives importance to values and even if they have different socio-economic status, the families try to give tolerance and cooperation values existing in the Turkish culture to their children. In the research conducted by Aktepe (2010), no significant difference between the philanthropic attitudes and socio-economic levels of the students is obtained. This also supports the result of this research.

It is also examined whether there is a significant difference between the tolerance tendencies and the philanthropic attitudes in terms of the educational status of their parents. In the research result, no significant difference between the tolerance tendencies of the students and educational status of their mothers is found; however there was a significant difference between their philanthropic attitudes and educational status of their mothers and there was a significant difference between their tolerance tendencies and philanthropic attitudes and educational status of their fathers. Based on this result, it can be said that educational status of parents is an effective variable on tolerance tendencies and philanthropic attitudes. As the educational levels of parents increase, acquisition of values also increases. In fact, this situation has been stated also in the studies carried out by Turk and Nalcaci (2011) and Keskin (2008). Also in the research by Celik (2014), philanthropic attitudes of the students differ in terms of educational status of their parents. In the research by Kalin (2013), again a significant difference in tolerance tendencies of students in terms of the educational status of their parents has been obtained. All of these results are in the nature of supporting the results of this research.

Based on the findings of the research, following recommendations have been developed:

1. The research results showed that as the educational levels of parents increase, tolerance tendencies and philanthropic attitudes of the students are at high levels. Taking measures to increase the educational level, raising role models in this respect can be achieved starting from the first steps of education. Thus, with the existence of tolerance and cooperation and reconciliation provided by this means, social integration and peace can be achieved based on more solid foundations.
2. Conducting qualitative research that examines tolerance and philanthropic values of the students in detail will contribute to the literature.

İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Hoşgörü Eğilimleri ile Yardımseverlik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

Serkan Aslan

Milli Eğitim Bakanlığı

Öz

Bu çalışmanın amacı, ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin hoşgörü eğilimleri ile yardımseverlik tutumlarını çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Araştırmada, tarama modellerinden biri olan betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmaya 265 ilkokul 4. sınıf öğrencisi katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak; kişisel bilgiler formu, Hoşgörü Eğilim Ölçeği ile Yardımseverlik Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistik ve çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin hoşgörü eğilimleri ölçeğine tamamen uygun düzeyinde, yardımseverlik tutum ölçeğine tamamen katılıyorum düzeyinde görüş belirttikleri görülmüştür. Öğrencilerin hoşgörü eğilim puanları cinsiyet, baba eğitim durumu açısından anlamlı farklılık gösterirken; anne eğitim durumu ve sosyo-ekonomik düzey açısından anlamlı farklılık göstermemiştir. Öğrencilerin yardımseverlik tutum puanları cinsiyet, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu değişkenleri açısından anlamlı farklılık gösterirken; sosyo-ekonomik düzey açısından anlamlı farklılık göstermemiştir. Araştırma sonucunda ortaya çıkan bulgulara dayalı olarak öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Değer, hoşgörü, yardımseverlik.



Inönü Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Dergisi
Cilt 18, Sayı 1, 2017
ss. 163-175
DOI: 10.17679/inuefd.306509

Gönderim Tarihi : 18.11.2016
1. Düzeltme : 18.01.2017
2. Düzeltme : 09.03.2017
Kabul Tarihi : 10.03.2017

Önerilen Atıf

Aslan, S. (2017). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin hoşgörü eğilimleri ile yardımseverlik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Inönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 163-175. DOI: 10.17679/inuefd.306509

GİRİŞ

Eğitimin amaçlarından birisi, öğrencilere yaşadıkları çevrenin kültürel özelliklerinin kazandırılmasıdır. Kültürel özelliklerin bir parçası da o topluma ait değerlerdir. Halstead ve Taylor (2000: 169) tarafından değer "genel olarak davranışlara rehberlik eden ilkeler ve temel inançlar, eylemlerin iyi ya da istenilen olarak yargılandığı standartlar" şeklinde tanımlanmıştır. Her toplum sahip olduğu değerleri yeni nesillere aktarmaktadır. Bu nedenle, öğrencilere okullarda o topluma ait değerler kazandırılmak istenmektedir. Bu bakımdan daha okula başladığı ilk andan itibaren öğrencilere hoşgörü, yardımlaşma, sevgi, saygı, eşitlik, adalet vb. gibi demokratik ve evrensel değerler kazandırılmaya çalışılmaktadır.

Hoşgörü demokratik bir değer olarak nitelendirilmektedir. Çünkü temelinde "kişiye saygı" yer almaktadır (Akbaş, 2011; Leirvik, 2007; Yeşil & Aydın, 2007; Cookson, 2001). Hoşgörü, diğer insanların farklılıklarını göz önüne almaksızın, anlama, değerlendirme ve onları kabul etme yeteneği, insanlar arasında var olan farklılıklara saygı duyma ve açık tutumlu olmadır (Kouchok, 2008). Ashford'a (2009) göre hoşgörü, insanların onaylamadıkları davranışlara ya da eylemlere müdahale etmeme gerektiği inancıdır. Pighin (2005) ise, farklı olana ya da alışık olunmayana katlanmak ve kabul etmeyi, görünüşü, düşüncesi ve yaşam tarzıyla bize yabancı gelen insanlara saygı ve dikkat göstermeyi hoşgörü olarak nitelendirmiştir. Hoşgörülü bir insan farklı kişilerin benimsemediği bir düşünceyi ve davranışı anlayışla karşılayarak, ona hoş bakabilmektedir. Birlikte mutlu bir hayat sürdürebilmek için insanların birbirlerinin farklılıklarını, hatalarını hoşgörüyle karşılaması, birbirlerine anlayışla yaklaşması gerekir (Çalışkan & Sağlam, 2012). Hoşgörü eğilimi ise, bireyin günlük hayatında hoşgörü davranışında bulunmaya yönelik isteklilik şeklinde tanımlanabilir.

Hoşgörü kelimesi bugün kullandığımız şekliyle yirminci yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkmış olmasına rağmen kavram olarak hoşgörü Türk toplumunda özellikle İslamiyet'in kabulüyle Türk kültürünün insan sevgisi ve iyi niyet gibi unsurlarıyla İslami unsurların birleşmesi sonucu ortaya çıkmıştır (Kalın, 2013). Anadolu'da hoşgörü değerinin bireylere kazandırılmasında Hacı Bektaş Veli, Mevlana, Yunus Emre gibi erenlerin büyük katkısının olduğu söylenebilir. Zira Hacı Bektaş Veli'nin "Yetmiş iki millet birdir dergahımızda." sözünde olduğu gibi tüm insanlara hoşgörü ile yaklaşıldığı görülmektedir. Aynı şekilde Mevlana'nın; "ister kafir ol, ister mecusi, ister putperest. İster yüz kere bozmuş ol tövbeni... Umutsuzluk kapısı değil bu kapı, nasılsan öyle gel." rubaisinde olduğu gibi engin bir hoşgörüden bahsedilebilir.

Yardımlaşma, birinin ihtiyacı öteki tarafından temin edilen kimseler veya gruplar arasındaki karşılıklı yardımı ifade etmektedir (Köylü, 2016). Toplumdaki bireyler arasındaki ilişkileri arttırıp güçlendiren, eksiklikleri gideren, boşlukları dolduran ve birlikteliği kuvvetlendiren bir değer olan yardımlaşma; bireyler arasındaki saygı, sevgi ve hoşgörüyü de pekiştirerek toplumlarda huzurun oluşmasına ve devam etmesine destek olmaktadır (Aktepe, 2010). Yardımseverlik ise yardımlaşmayı sevme işidir. Karatekin, Ekşi, Işlak, Otrar, Koç-Yıldırım ve Durmuş (2012: 14) tarafından yardımseverlik "hesap kitap gözetmeden başkası için bir şey yapmak; sahip olduğu güç ve imkânları başkalarının iyiliği için kullanmak; bir kimsenin sıkıntısını gidermek, o kişiye karşılaştığı güçlüklerde yardımcı olmak, yüküne omuz vermek, yükümlülüklerini paylaşmak; güç duruma düşenin güçlüğünü istekle, içten, göğsünde hiçbir sıkıntı hissetmeksizin gidermek" şeklinde tanımlanmıştır. Hoşgörü içerisinde sevgi, saygı, demokrasi, barış gibi değerleri barındıran bir kavramdır. Hoşgörü aynı zamanda yardımlaşma değerini de kapsamaktadır (Kalın, 2013). Nitekim hoşgörülü bireylerin yardımsever oldukları da söylenebilir.

Türkiye'de alanyazın incelendiğinde, öğrencilerin hoşgörü eğilimlerini (Öztaşkın-Bektaş & İçen, 2015; Yeşilkayalı & Yıldız-Demirtaş, 2013; Çalışkan & Sağlam, 2012) ve yardımseverlik tutumlarını (Çelik, 2014; Aktepe, 2010) çeşitli değişkenler açısından inceleyen az sayıda araştırmaya rastlanılmıştır. Hoşgörü ve yardımlaşma değerlerinin pratikte yer bulabilmesi için eğitimde bir ilke olarak benimsenmesi ve küçük yaşlardan itibaren öğrencilere kazandırılması gerekir. Bu bakımdan, ilkökul öğrencilerinin hoşgörü ve yardımlaşma değerine sahip olup olmadıklarının belirlenmesi önem arz etmektedir. Alanyazında öğrencilerin hoşgörü eğilimleri ile yardımseverlik tutumlarını birlikte çeşitli değişkenler açısından inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu da, araştırmacı tarafından bir eksiklik olarak görülmüş ve bu araştırmanın yapılmasına karar verilmiştir. Yapılan bu araştırma ile ilkökul öğretmenlerine değerlerin öğrencilere kazandırılması bakımından bir dönüt niteliği taşıyacağı düşünülmektedir. Araştırmanın bu bakımdan alanyazına katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin hoşgörü eğilimleri ile yardımseverlik tutumlarını çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Araştırma kapsamında aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğrencilerin hoşgörü eğilimleri ile yardımseverlik tutumlarının düzeyleri nedir?
2. Öğrencilerin hoşgörü eğilimleri ile yardımseverlik tutumları arasında cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılık var mıdır?
3. Öğrencilerin hoşgörü eğilimleri ile yardımseverlik tutumları arasında sosyo-ekonomik düzey değişkeni açısından anlamlı farklılık var mıdır?
4. Öğrencilerin hoşgörü eğilimleri ile yardımseverlik tutumları arasında anne eğitim durumu değişkeni açısından anlamlı farklılık var mıdır?
5. Öğrencilerin hoşgörü eğilimleri ile yardımseverlik tutumları arasında baba eğitim durumu değişkeni açısından anlamlı farklılık var mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmada, tarama modellerinden biri olan betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Betimsel tarama, geniş gruplar üzerinde yürütülen, gruptaki bireylerin bir olgu ve olayla ilgili görüşlerinin, tutumlarının alındığı, olgu ve olayların betimlenmeye çalışıldığı araştırmalardır (Karakaya, 2012: 59). Bu araştırma yöntemi nesnelere, toplumların, kurumların yapısını ve olayların işleyişini tanımlamak amacıyla kullanılır (Cohen, Manion & Morrison, 2007). Bu araştırmada da, ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin hoşgörü eğilimleri ile yardımseverlik tutumları çeşitli değişkenler açısından incelendiğinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır.

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcılarını Elazığ ilinde öğrenim gören ilkokul dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın katılımcıları, amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan uygun örnekleme yöntemiyle seçilmiş 265 dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Bu örnekleme yöntemi araştırma yapılacak birey ya da grupların araştırma sürecine dahil edilmesinin daha kolay ya da bunlara daha kolay ulaşılabilir olmasıyla ilgilidir (Ekiz, 2009). Bu araştırmada da araştırmacı tarafından katılımcılara kolay bir şekilde ulaşıldığından uygun örnekleme yöntemi seçilmiştir. Öğrencilerin özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin özellikleri

Cinsiyet	f	%	Sosyo-Ekonomik Düzey	f	%
Kadın	147	55	Düşük	115	43
Erkek	118	45	Orta	99	37
			Yüksek	51	20
Anne Eğitim Durumu			Baba Eğitim Durumu		
Okur yazar değil	53	20	Okur yazar değil	14	5
Okur yazar	24	9	Okur yazar	29	11
İlkokul	96	36	İlkokul	91	34
Ortaokul	43	16	Ortaokul	54	20
Lise	34	13	Lise	41	16
Üniversite	15	6	Üniversite	36	14
Toplam	265	100	Toplam	265	100

Tablo 1 incelendiğinde, kadın öğrencilerin (%55) erkek öğrencilerden fazla olduğu (%45), annelerinin (%36) ve babalarının (%34) ilkokul mezunu olduğu ve sosyo-ekonomik düzeylerinin düşük olduğu (%43) görülmektedir. Öğrencilere ait kişisel bilgileri okul yönetimlerinden istenilmiştir. Okul yönetimlerinin vermiş olduğu bilgilere dayalı olarak (anne-baba eğitim durumları ve sosyo-ekonomik düzeyleri) belirlenmiştir. Bunun nedeni olarak, öğrencilerin dördüncü sınıfta öğrenim görmelerinden dolayı yeterli bilgilerinin olmayacağı düşüncesidir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada iki tür veri toplama aracı kullanılmıştır. Bunlar:

Hoşgörü Eğilimi Ölçeği (HEÖ): Araştırma kapsamında Çalışkan ve Sağlam (2012) tarafından geliştirilen "Hoşgörü Eğilim Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçekte temel bileşenler analizi yöntemi kullanılarak açılımlayıcı faktör

analizi yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda ölçeğin toplam varyansının %47.97 olduğu, üç alt faktörden ve 18 maddeden oluştuğu tespit edilmiştir (Çalışkan & Sağlam, 2012). Ölçeğin 1. faktörü "değer" olarak adlandırılmış, varyansın %35.22'sini açıkladığı ve 9 maddeden oluştuğu; 2. faktörü "kabul" olarak adlandırılmış, varyansın %6.88'ini açıkladığı ve 5 maddeden oluştuğu ve 3. faktörü "empati" olarak adlandırılmış, varyansın %5.87'sini açıkladığı ve 4 maddeden oluştuğu tespit edilmiştir (Çalışkan & Sağlam, 2012). Ölçeğin maddelerine ait faktör yükü .41-.75 arasında değişmektedir. Ölçeğin geneli için Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .89; birinci faktör için .86, ikinci faktörü için .70 ve üçüncü faktör için ise .63 olduğu tespit edilmiştir (Çalışkan & Sağlam, 2012). Ölçek geliştirilirken doğrulayıcı faktör analizi de yapılmış ve modele ait uyum indekslerinin uygun çıktığı sonucu elde edilmiştir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 18 iken en yüksek puan 90'dır. Ölçek 5'li likert şeklinde derecelendirilmiştir. Ancak bu araştırmada, ölçek öğrencilerin seviyeleri dikkate alınarak 3'lü şekilde hazırlanıp uygulanmıştır.

Yardımseverlik Tutum Ölçeği (YTÖ): Araştırmada Aktepe (2010) tarafından geliştirilen "Yardımseverlik Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini incelemek amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) uygulanmıştır. Verilerin faktör analizine uygun olduğu belirlendikten sonra, temel bileşenler tekniği kullanılarak analiz yapılmıştır. AFA'da ölçeğin, iki faktörden oluştuğu ve toplam varyansın %54.38'ini açıkladığı tespit edilmiştir. AFA sonucunda, "Yardımseverlik tutum ölçeği"nin toplam 7 faktör altında toplandığı ve 26 maddeden oluştuğu tespit edilmiştir. Birinci faktör "Fedakârlık" olarak adlandırılmış, varyansın %22.876'sını açıklamakta ve 5 maddeden oluşmakta; ikinci faktör "Merhamet" olarak adlandırılmış, varyansın %7.854'ünü açıklamakta ve 5 maddeden oluşmakta; üçüncü faktör "sosyal sorumluluk" olarak adlandırılmış, varyansın %5.698'ini açıklamakta ve 4 maddeden oluşmakta; dördüncü faktör "işbirliği" olarak adlandırılmış, varyansın %5.179'unu açıklamakta; beşinci faktör "paylaşmak" olarak adlandırılmış, varyansın %4.603'ünü açıklamakta ve 3 maddeden oluşmakta; altıncı faktör "gönüllülük" olarak adlandırılmış, varyansın 4.309'unu açıklamakta ve 3 maddeden oluşmakta; yedinci faktör "cömertlik" olarak adlandırılmış, varyansın %3.856'sını açıklamakta ve 3 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin geneli için Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .85; birinci faktör için .68, ikinci faktörü için .71, üçüncü faktör için .71, dördüncü faktör için .46, beşinci faktör için .63, altıncı faktör için .57 ve yedinci faktör için ise .46 olduğu tespit edilmiştir (Aktepe, 2010). Ölçekte 19 olumlu 7 olumsuz madde bulunmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 26 iken en yüksek puan 130'dur.

Gerekli izinler alındıktan sonra her iki ölçek de araştırmada kullanılmıştır. Araştırma kapsamında her iki ölçeğin de Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısına bakılmıştır. Hoşgörü eğilim ölçeğinin Cronbach Alpha katsayısı .81 bulunurken, yardımseverlik tutuma ait ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı .77 bulunmuştur. Bu sonuçlara dayalı olarak ölçeğin güvenilir olduğu söylenebilir (Fraenkel, Wallen & Hyun, 2014).

Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri, istatistik paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Önce, verilerin parametrik testlerin genel koşullarını sağlayıp sağlamadığı kontrol edilmiştir. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine Kolmogorov Smirnov testi ile bakılmıştır. Kolmogorov Smirnov testinde hoşgörü eğilim (KSW=.168, $p < .05$) ile yardımseverlik tutum (KSW=.081, $p < .05$) ölçeğinin normal dağılım göstermediği tespit edilmiştir. Ölçeklere ait verilerin normalliğine ilişkin nihai kararı verebilmek için verilere ait çarpıklık ve basıklık katsayıları incelenmiştir (Ho, 2006; Seçer, 2015). Yapılan incelemeler sonucunda verilerin normal bir dağılım sağladığı görülmüştür. Verilerin analizinde betimsel istatistik ve çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) kullanılmıştır. MANOVA yapabilmek için bazı koşulların sağlanması gerekmektedir. Bu koşullar; çok değişkenli normallik varsayımının karşılanıp karşılanmadığının incelenmesi (Pallant, 2005; Tabachnick & Fidel, 2007), varyansların homojenliğinin test edilmesi (Can, 2013), bağımlı değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantının bulunmaması (Akbulut, 2011; Field, 2009), varyans-kovaryans matrislerinin homojen olmasıdır (Seçer, 2015). Yapılan analizler neticesinde tüm bu varsayımların karşılandığı tespit edilmiştir. Ölçeklerde yer alan maddelerin düzeyini belirlemek için aşağıda belirtilen puan aralıkları dikkate alınmıştır: Hoşgörü eğilimi; Hiç uygun değil 1.00 – 1.66, Biraz uygun 1.67-2.32, Tamamen uygun 2.33-3.00; Yardımseverlik tutum ölçeği; Hiç katılmıyorum 1.00 – 1.80, Katılmıyorum 1.81 – 2.60, Biraz katılıyorum 2.61 – 3.40, Katılıyorum 3.41 – 4.20, Tamamen katılıyorum 4.21 – 5.00.

BULGULAR

Bu bölümde, ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin; hoşgörü eğilimleri ile yardımseverlik tutum ölçeklerine katılım düzeylerinin ne olduğuna, hoşgörü eğilimleri ile yardımseverlik tutumlarına ait görüşlerinde

cinsiyetlerine, sosyo-ekonomik düzeylerine, anne eğitim durumlarına ve baba eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılığın olup olmadığına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Öğrencilerin hoşgörü eğilimi ile yardımseverlik tutum ölçeklerine katılım düzeyleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin hoşgörü eğilimi ile yardımseverlik tutum ölçeklerine katılım düzeyleri

Değişkenler	N	\bar{X}	ss	Max	Min	Düzyey
Hoşgörü eğilimi	265	2.79	.21	3.00	2.06	Tamamen uygun
Yardımseverlik tutum	265	4.33	.44	5.00	2.96	Tamamen katılıyorum

Tablo 2 incelendiğinde, ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin hoşgörü eğilimi ölçeğine (\bar{X} =2.79) "*tamamen uygun*" ve yardımseverlik tutum ölçeğine (\bar{X} =4.33) "*tamamen katılıyorum*" düzeyinde görüş belirttikleri görülmektedir.

Öğrencilerin hoşgörü eğilimi ve yardımseverlik tutumları ile cinsiyetlerine ilişkin tek faktörlü MANOVA sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin hoşgörü eğilimi ve yardımseverlik tutumları ile cinsiyetlerine ilişkin tek faktörlü MANOVA sonuçları

Bağımlı Değişkenler	Cinsiyet	n	\bar{X}	ss	sd	F	p	η^2
Hoşgörü eğilimi	Kadın	147	2.82	.20	1-263	7.535	.00*	.02
	Erkek	118	2.75	.23				
Yardımseverlik tutum	Kadın	147	4.41	.46	1-263	9.588	.00*	.03
	Erkek	118	4.24	.41				

*p<.05

Öğrencilerin hoşgörü eğilimi ile yardımseverlik tutumları üzerinde cinsiyetin etkisini belirlemek için tek faktörlü MANOVA yapılmıştır. MANOVA analizinin sayıltıları kontrol edildiğinde Box'ın M istatistiğine göre yayılma matrisinin homojenlik sayıltısı sağlandığı tespit edilmiştir ($F_{3-2,2427}=7,401$ p>.05). Wilk's Lambda Testi sonuçları, cinsiyetleri açısından öğrencilerin hoşgörü eğilimi ile yardımseverlik tutumlarının doğrusal kombinasyonlarının anlamlı bir farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur (Wilk's λ =.957, $F_{(1-263)}=5.864$, p<.05). Öğrencilerin hoşgörü eğilimi ile yardımseverlik tutumları için yapılan tek faktörlü ANOVA sonuçları Tablo 3'te verilmiştir. Tabloda, öğrencilerin hoşgörü eğilimi ($F_{1-263}=7.535$, p<.05) ve yardımseverlik tutumları ($F_{1-263}=9.588$, p<.05) ile cinsiyetleri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Ayrıca tablodan cinsiyet ile hoşgörü eğilimi ve yardımseverlik tutumlarının etkileşiminin düşük düzeyde etkili olduğu görülmektedir (Green & Salkind, 2013).

Öğrencilerin hoşgörü eğilimi ve yardımseverlik tutumları ile sosyo-ekonomik düzeylerine ilişkin tek faktörlü MANOVA sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin hoşgörü eğilimi ve yardımseverlik tutumları ile sosyo-ekonomik düzeylerine ilişkin tek faktörlü MANOVA sonuçları

Bağımlı Değişkenler	Sosyo-Ekonomik Düzey	n	\bar{X}	ss	sd	F	p	η^2
Hoşgörü eğilimi	Düşük	115	2.78	.23	2-262	.090	.91	.00
	Orta	99	2.79	.21				
	Yüksek	51	2.80	.22				
Yardımseverlik tutum	Düşük	115	4.33	.45	2-262	.891	.41	.00
	Orta	99	4.30	.42				
	Yüksek	51	4.40	.49				

Öğrencilerin hoşgörü eğilimi ile yardımseverlik tutumları üzerinde sosyo-ekonomik düzeylerinin etkisini belirlemek için tek faktörlü MANOVA yapılmıştır. MANOVA analizinin sayıltıları kontrol edildiğinde Box'ın M istatistiğine göre yayılma matrisinin homojenlik sayıltısı sağlandığı tespit edilmiştir ($F_{6-289478,855}=1.709$, p>.05). Wilks Lambda Testi sonuçları, sosyo-ekonomik düzeyleri açısından öğrencilerin hoşgörü eğilimi ile yardımseverlik tutumunun doğrusal kombinasyonlarının anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymuştur (Wilk's λ = .992, $F_{(2-262)}=.512$, p>.05).

Öğrencilerin hoşgörü eğilimi ile yardımseverlik tutumları için yapılan tek faktörlü ANOVA sonuçları Tablo 4'te verilmiştir. Tabloda, öğrencilerin hoşgörü eğilimi ($F_{2-262}=.090$, p>.05) ve yardımseverlik tutumları ($F_{2-262}=.891$, p>.05) ile sosyo-ekonomik düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Ayrıca tablodan

sosyo-ekonomik düzey ile hoşgörü eğilimi ve yardımseverlik tutumlarının etkileşiminin düşük düzeyde etkili olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin hoşgörü eğilimi ve yardımseverlik tutumları ile anne eğitim durumlarına ilişkin tek faktörlü MANOVA sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin hoşgörü eğilimi ve yardımseverlik tutumları ile anne eğitim durumlarına ilişkin tek faktörlü MANOVA sonuçları

Bağımlı Değişkenler	Anne Eğitim Durumu	n	\bar{X}	ss	sd	F	p	η^2
Hoşgörü eğilimi	Okuryazar değil	53	2.75	.25	5-259	2.009	.07	.03
	Okuryazar	24	2.78	.22				
	İlkokul	96	2.80	.20				
	Ortaokul	43	2.80	.23				
	Lise	34	2.88	.14				
	Üniversite	15	2.70	.28				
Yardımseverlik tutum	Okuryazar değil	53	4.22	.48	5-259	3.243	.00*	.06
	Okuryazar	24	4.24	.40				
	İlkokul	96	4.38	.37				
	Ortaokul	43	4.39	.53				
	Lise	34	4.51	.35				
	Üniversite	15	4.10	.54				

*p<.05

Öğrencilerin hoşgörü eğilimi ile yardımseverlik tutumları üzerinde anne eğitim durumunun etkisini belirlemek için tek faktörlü MANOVA yapılmıştır. MANOVA analizinin sayıltıları kontrol edildiğinde Box'in M istatistiğine göre yayılma matrisinin homojenlik sayıltısı sağlanmadığı tespit edilmiştir ($F_{15-42525.020}=1.919$, $p<.05$). Akbulut (2011) çoklu varyans analizinde testin gerektirdiği şartların tutturulamaması durumunda Wilk's Lambda değerinin yerine Pillai Trace değerinin yorumlanmasını önermektedir. Pillai Trace Testi sonuçları, anne eğitim durumları açısından öğrencilerin hoşgörü eğilimleri ile yardımseverlik tutumlarının doğrusal kombinasyonlarının anlamlı bir farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur (Pillai Trace (λ)= .071, $F_{(5-259)}=1.916$, $p<.05$).

Öğrencilerin hoşgörü eğilimi ile yardımseverlik tutumları için yapılan tek faktörlü ANOVA sonuçları Tablo 5'te verilmiştir. Tabloda, öğrencilerin hoşgörü eğilimi ($F_{5-259}=2.009$, $p>.05$) ile anne eğitim durumları arasında anlamlı farklılık olmadığı; yardımseverlik tutumları ($F_{5-259}=3.243$, $p<.05$) ile anne eğitim durumları arasında anlamlı farklılık olduğu sonucu elde edilmiştir. Ayrıca tablodan anne eğitim durumları ile hoşgörü eğilimi ve yardımseverlik tutumlarının etkileşiminin düşük düzeyde etkili olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin hoşgörü eğilimi ve yardımseverlik tutumları ile baba eğitim durumlarına ilişkin tek faktörlü MANOVA sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Öğrencilerin hoşgörü eğilimi ve yardımseverlik tutumları ile baba eğitim durumlarına ilişkin tek faktörlü MANOVA sonuçları

Bağımlı Değişkenler	Baba Eğitim Durumu	n	\bar{X}	ss	sd	F	p	η^2
Hoşgörü eğilimi	Okuryazar değil	14	2.58	.30	5-259	3.083	.01*	.05
	Okuryazar	29	2.81	.20				
	İlkokul	91	2.80	.21				
	Ortaokul	54	2.81	.20				
	Lise	41	2.76	.22				
	Üniversite	36	2.80	.21				
Yardımseverlik tutum	Okuryazar değil	14	4.01	.48	5-259	2.452	.03*	.04
	Okuryazar	29	4.38	.41				
	İlkokul	91	4.29	.37				
	Ortaokul	54	4.36	.52				
	Lise	41	4.46	.44				
	Üniversite	36	4.36	.47				

*p<.05

Öğrencilerin hoşgörü eğilimi ile yardımseverlik tutumları üzerinde baba eğitim durumunun etkisini belirlemek için tek faktörlü MANOVA yapılmıştır. MANOVA analizinin sayıltıları kontrol edildiğinde Box'in M istatistiğine göre yayılma matrisinin homojenlik sayıltısı sağlanmadığı tespit edilmiştir ($F_{15-38515.495}=1.866$, $p<.05$). Bu nedenle, Wilk's Lambda değerinin yerine Pillai Trace değeri yorumlanmıştır. Pillai Trace Testi sonuçları, baba eğitim durumları açısından öğrencilerin hoşgörü eğilimleri ile yardımseverlik tutumlarının doğrusal kombinasyonlarının anlamlı bir farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur (Pillai Trace (λ)= .093, $F_{(5-259)}=2.537$, $p<.05$).

Öğrencilerin hoşgörü eğilimi ile yardımseverlik tutumları için yapılan tek faktörlü ANOVA sonuçları Tablo 6'da verilmiştir. Tabloda, öğrencilerin hoşgörü eğilimleri ($F_{5-259}=3.083$, $p>.05$) ve yardımseverlik tutumları ($F_{5-259}=2.452$, $p<.05$) ile baba eğitim durumları arasında anlamlı farklılık elde edilmiştir. Ayrıca tablodan baba eğitim durumları ile hoşgörü eğilimi ve yardımseverlik tutumlarının etkileşiminin düşük düzeyde etkili olduğu görülmektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada, ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin hoşgörü eğilimleri ile yardımseverlik tutumları çeşitli değişkenler açısından ele alınıp incelenmiştir. Araştırma sonucunda, ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin hoşgörü eğilimi ölçeğine "tamamen uygun" ve yardımseverlik tutum ölçeğine "tamamen katılıyorum" düzeyinde görüş belirttikleri görülmüştür. Bu sonuca dayalı olarak, öğrencilerin hoşgörü eğilimlerinin ve yardımseverlik tutumlarının yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. Bu sonuç, araştırmacı tarafından olumlu olarak değerlendirilmektedir. Günümüzde eğitimin temel amaçlarından birisi, hoşgörü, eşitliğe, adalete önem veren ve birbirlerine karşı yardımsever olan, kısaca demokratik değerlere sahip bireyler yetiştirmektir (Yiğit & Tarman, 2013). Kerr (2003), iyi bir vatandaş olabilmek için demokratik ve hoşgörü olunması gerekliliğini savunmaktadır. Öğrencilerin hoşgörü eğilimleri ile yardımseverlik tutum düzeylerinin yüksek olması, demokratik değerlere sahip olduğunun göstergesidir.

Öğrencilerin hoşgörü eğilimi ile yardımseverlik tutumları arasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin hoşgörü eğilimi ve yardımseverlik tutumları ile cinsiyetleri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu sonuca dayalı olarak, cinsiyetin öğrencilerin hoşgörü eğilimlerini ve yardımseverlik tutumlarını etkileyen bir değişken olduğu söylenebilir. Özellikle kadın öğrencilerin hoşgörü eğilimlerine ve yardımseverlik tutumlarına ait ortalamaların yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuca dayalı olarak, kadın öğrencilerin daha hoşgörü ve yardımsever olduğu söylenebilir. Öztaşkın-Bektaş ve İçen (2013) tarafından yapılan araştırmada da, öğrencilerin hoşgörü eğilimleri arasında cinsiyet açısından anlamlı farklılık elde edilmiştir. Yine aynı araştırmada, kadın öğrencilerin hoşgörü eğilimleri erkek öğrencilerinkinden yüksek bulunmuştur. Bu sonuç da, yapılan bu araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir. Aynı şekilde Yüksel, Bağcı ve Vatansever (2013) tarafından yapılan çalışmada da, hoşgörü olmak boyutunda kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla hoşgörü olma davranışını daha sık gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Kalın (2013) tarafından yapılan araştırmada da benzer sonuç elde edilmiştir. Çelik (2014) tarafından yapılan tez çalışmasında, öğrencilerin yardımseverlik tutumları ile cinsiyetleri arasında anlamlı farklılık elde edilmiştir. Bu sonuç da, yapılan bu araştırmanın sonucu ile paralellik göstermektedir.

Araştırmada öğrencilerin hoşgörü eğilimi ile yardımseverlik tutumlarının sosyo-ekonomik düzeylerine göre değişip değişmediği de incelenmiştir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin hoşgörü eğilimi ile yardımseverlik tutumları arasında sosyo-ekonomik düzeyleri açısından anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bu sonuca dayalı olarak, sosyo-ekonomik durumun öğrencilerin hoşgörü eğilimlerini ve yardımseverlik tutumlarını etkileyen bir değişken olmadığı söylenebilir. Hines (2008) tarafından yapılan araştırmada bireylerin ekonomik refah düzeyleri arttıkça, değer algısının da şekillendiğini ifade etmiş ve ekonomik refah düzeyinin artması veya azalmasına göre değer algılamalarının değişebildiğini vurgulamıştır. Ancak yapılan bu araştırmada bu tespitinin tam tersi bir sonuç elde edilmiştir. Türkiye'de yaşayan bireylerin çoğunluğunun değerlere önem vermesi ve farklı sosyo-ekonomik duruma sahip olsalar da ailelerin Türk kültürü içerisinde var olan hoşgörü ve yardımlaşma değerlerini çocuklara kazandırmaya çalışmaları nedeniyle böyle bir sonucun elde edildiği düşünülmektedir. Aktepe (2010) tarafından yapılan araştırmada, öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyleri ile yardımseverlik tutumları arasında anlamlı farklılık elde edilmemiştir. Bu da, yapılan bu araştırmanın sonucu destekler niteliktedir.

Öğrencilerin hoşgörü eğilimi ile yardımseverlik tutumları arasında anne ve baba eğitim durumları açısından anlamlı farklılığın olup olmadığı da incelenmiştir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin hoşgörü eğilimleri ile anne eğitim durumları arasında anlamlı farklılık bulunmadığı, yardımseverlik tutumları ile anne eğitim durumları arasında anlamlı farklılık bulunduğu; hoşgörü eğilimleri ve yardımseverlik tutumları ile baba eğitim durumları arasında anlamlı farklılık bulunduğu sonucu elde edilmiştir. Bu sonuca dayalı olarak anne ve baba eğitim durumlarının hoşgörü eğilimleri ve yardımseverlik tutumları üzerinde etkili bir değişken olduğu söylenebilir. Ebeveynlerin öğrenim düzeyleri arttıkça değerlerin edinim düzeyleri de artmaktadır. Nitekim Türk ve Nalçacı (2011) ile Keskin (2008) tarafından yapılan araştırmalarda da bu durum belirtilmiştir. Çelik (2014) tarafından yapılan araştırmada, öğrencilerin yardımseverlik tutumları anne ve baba eğitim durumları açısından farklılaşmaktadır. Kalın (2013) tarafından yapılan araştırmada da, öğrencilerin hoşgörü eğilimleri ile anne ve baba eğitim durumları açısından anlamlı farklılık elde edilmiştir. Tüm bu sonuçlar da, yapılan bu araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir.

Araştırmanın bulgularına dayalı olarak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

1. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında anne-baba öğrenim durumu yükseldikçe öğrencilerin hoşgörü eğilimlerinin ve yardımlaşma tutumlarının yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Eğitim seviyesinin artırılmasına yönelik önlemler alınarak bu konuda model olacak kişilerin yetiştirilmesi eğitimin ilk basamaklarından başlanarak gerçekleştirilebilir. Böylece hoşgörü ile yardımlaşmanın varlığı ve bu sayede sağlanan uzlaşma ile toplumsal bütünleşme ve barış da daha sağlam temellere dayanarak gerçekleştirilebilir.
2. Öğrencilerin hoşgörü ve yardımlaşma değerlerini derinlemesine inceleyen nitel araştırmaların yapılması alanyazına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA/REFERENCES

- Akbaş, O. (2011). Sosyal bilgilerde değerler ve öğretimi. B. Tay & A. Öcal (Ed.), *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Akbulut, Y. (2011). *Sosyal bilimlerde SPSS uygulamaları*. İstanbul: İdeal.
- Aktepe, V. (2010). *İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersine "yardımseverlik" etkinlik temelli öğretimi ve öğrencilerin tutumlarına etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ashford, N. (2009). *Hoşgörü*. Ankara: Liberte.
- Can, A. (2013). *SPSS ile nicel veri analizi*. Ankara: Pegem.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007). *Research methods in education*. New York: Routledge.
- Cookson, P.W. (2001). Fostering moral democracy. *Educational Leadership*, 59(2), 42-45.
- Çalışkan, H., & Sağlam, H.İ. (2012). A study on the development of the tendency to tolerance scale and an analysis of the tendencies of primary school students to tolerance through certain variables. *Educational Sciences: Theory ve Practice*, 12(2), 1440-1445.
- Çelik, Z. (2014). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin yardımseverlik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Erzurum ili örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı.
- Fraenkel, J.R., Wallen, N.E., & Hyun, H. (2014). *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw-Hill Education.
- Green, S.B., & Salkind, N.J. (2013). *Using spss for windows and macintosh: analyzing and understanding data*. New Jersey: Pearson.
- Hines, A. (2008). Global trends in culture, infrastructure and values. *Futurist*, 42(5), 18-23.
- Ho, R. (2006). *Handbook of univariate and multivariate data analysis and interpretation with spss*. London ve New York: Chapman ve Hall.
- Kalın, Z.T. (2013). *Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin hoşgörü eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Erzurum.
- Karakaya, İ. (2012). Bilimsel araştırma yöntemleri. A. Tanrıoğen (Edt.) *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı.
- Karatekin, N., Ekşi, H., Işlak, H., Otrar, M., Koç-Yıldırım, P., & Durmuş, A. (2012). *Perese değerler eğitimi öğretmen kitabı, yardımseverlik*. Ankara: Nobel.
- Kerr, D. (2003). Citizenship: Local, national and international. L. Gearon (Ed.) *Learning to teach citizenship in the secondary school*. New York: Routledge Falmer.

- Keskin, Y. (2008). *Türkiye’de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: Tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması*. Yayınlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kouchok, K.H. (2008). Çocuklara hoşgörüyü öğretmek için neler yapmalı, neler yapmamalı: mısır örneğinden bazı yansımalar (Çev. Cemil Oruç). *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13(2), 403-412.
- Köylü, M. (2016). *Teoriden pratiğe değerler eğitimi*. Ankara: Nobel.
- Leirvik, O. (2007). Hoşgörü, vicdan ve dayanışma: Ahlak ve din eğitiminde küreselleşen kavramlar. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Ş. Arslan & M. Zengin (Ed.) *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Öztaşkın-Bektaş, Ö., & İçen, M. (2015). Ortaokul öğrencilerinin hoşgörü eğilimleri ile demokrasi algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 39-56.
- Pallant, J. (2005). *Spss survival manual: a step by step guide to data analysis using spss for windows*. Australia: Australian Copyright.
- Pighin, G. (2005). *Çocuklara değer aktarımı*. (Çev. Ali Yaşar Gök). İzmir: İlya.
- Seçer, İ. (2015). *SPSS ve Lisrel ile pratik veri analizi: analiz ve raporlaştırma*. Ankara: Anı.
- Tabachnick, B.G., & Fidell, L.S. (2007). *Using multivariate statistics*. Boston: Pearson Education, Inc.
- Türk, N., & Nalçacı, A. (2011). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler programında verilen değerleri edinme düzeyleri (Erzincan Örneği). *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13 (2), 39-56.
- Yeşil, R., & Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 65-84.
- Yeşilkayalı, E., & Yıldız-Demirtaş, V. (2013). Ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin tutumları ile ilköğretim öğrencilerinin hoşgörü eğilimleri arasındaki ilişki. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36, 1-14.
- Yiğit, M.F., & Tarman, B. (2013). Değerler eğitiminin ilköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki yeri ve önemi. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 79-102.
- Yüksel, İ., Bağcı, Ş., & Vatansver, E. (2013). İlköğretim son sınıf öğrencilerinin demokratik değerlere sahip olma düzeylerinin belirlenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(12), 309-334.

İletişim/Correspondence

Dr. Serkan ASLAN
aslan.s1985@gmail.com